

Kadrina Keskkool

UUSLOOMINGULINE EESTI RAHVATANTS

Praktiline töö

Klara Kiur

11. klass

Juhendaja Ebe Abner

Kadrina 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. Rahvatants	4
1.1. Eesti rahvatants	5
2. Töö teostamine	6
2.1. Muusikavalik ja tuurideks jagunemine	6
2.2. Tantsu loomine	7
2.3. Õpetamine	7
2.4. Kirjelduse loomine	10
KOKKUVÕTE	12
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	13
LISAD	14
Lisa 1: tantsu “Kust neiud sirgunud” kirjeldus	14
Lisa 2: tantsu “Kust neiud sirgunud” video	21

SISSEJUHATUS

“Minu jaoks on tants meedium, mille kaudu väljendatakse midagi, mida ühegi teise meediumi kaudu väljendada ei saa” (Liimets, 2014). Tantsuga väljendatakse emotsioone, mõtteid ja lugusid, kui neid on sõnadesse raske panna või ei taha valjult välja öelda.

On olemas selline tore vanasõna nagu “Käbi ei kuku kännust kaugele”, ma tunnen, et see kehtib ka minu kohta. Minu ema on õppinud rahvatantsujuhendjaks ja juhendab kooli rahvatantsurühmi. Mina ise olen tantsinud alates lasteaia viimasest rühmast, kui ema mind kooli rühmas puudujaid asendama võttis, nii et esimene esinemiskogemus kooli laval kuulub sellesse aega.

Esimesed õpetamiskatsetused olid 6. klassis, kui õppisime tüdrukutega "Kaerajaani". 10. klassist hakkasin ema kõrval juhendama 6.-7. klassi rühma, kellega käisin 2024. a suvel Virumaa tantsupeol Jõhvis. Praegu valmistub minu rühm osalema Virumaa tantsupeoks 7.-9. kl arvestuses. Nüüd saan olla selle aasta Virumaa tantsupeo lavastamise juures ja vaadata, kuidas toimub suure peo ettevalmistus.

Mõte teha oma praktilise tööna tants tekkis suvel, kui osalesin tantsujuhtide seminaril, kus Mairo Saar, rahvatantsuansambli Lee looja ja koreograaf, rääkis oma tantsuloomisprotsessist. Ta kõneles, kuidas tema hakkab tantsu looma, seda edasi arendama ning missugused raskused võivad ette tulla.

Sel aastal valmis kaks tantsu: üks soolopaarile ja teine neiduderühmale. Oma praktilise tööna otsustasin esitada neiduderühma tantsu.

Minu töö kirjalik osa koosneb kahest osast: esimeses osas annan ülevaate eesti rahvatantsust ja selle põhiliikidest, teises osas kirjeldan tantsu loomise protsessi.

1. Rahvatants

Tantsu saab defineerida kui inimese tunnete ja mõtete kunstilist väljendust, mis on korraldatud rütmiliselt kehaliigutuste abil (Tampere, 1975: 47).

“Rahvatants on laiade rahvahulkade traditsiooniline koreograafiline looming, mis eksisteerib vahetus esitamises ning mida tema arenemise kestel kollektiivi poolt loominguliselt vormitakse” (Tampere, 1975: 47). Iga rahva elu-olu omapäraga on seotud nende rahvatants. See annab üldistatud kujul edasi rahva vaimse elu iseloomu paremaid jooni, isegi siis, kui on muudelt rahvastelt või ballitantsust laenatud elemente. (Tampere, 1975: 47)

“Tantsu otstarve, loomis- ja kasutusviisi arvestamisel saab vahet teha eri tantsudel. On lavatantsud, vrd professionaalset muusikat ja kirjandust; balli- ehk seltskonnatantsud, vrd. rahvalikke laule ja pillilugusid; ja rahvatantsud.” (Tampere, 1975: 47)

Rahvatants ise on kasutustermin, mis hõlmab pärimustantsu, lavatantsu ja nende vahevorme (Torop, 2022: 12). Pärimustants ehk folklooriline tants või rahvapärimuslik tants on osa folkloorist, see eksisteerib variantidena ja sellel puudub üks kindel fikseeritud kuju. Lavatants, lavaline rahvatants, lavarahvatants, rahvuslik lavatants, uusloominguline tants või autoritants – nende nimetuste tähendused ja sisu on sarnased, kuid need ei ole täpsed sünonüümid. Eesti rahvatantsu kontekstis on lavatants 20. sajandil kujunenud rahvuslik tantsustiil, kus tantsude loomisel ja esitamisel lähtutakse publiku olemasolust ning kasutatakse normeeritud või pärimuslikke liikumisvorme. (Torop, 2022: 12)

“Ainestikku ammutab rahvatants inimesele omastest emotsionaalsetest liigutustest, samuti liikumisest, mida kasutatakse mitmesugustel töödel ja inimeste vahelises suhtlemises. Kujundeid võib leida ka loodusest, kuigi tants ei ole täpne matkimine. Tähelepanekuid stiliseeritakse, üldistatakse ja sellele antakse oma mõte, meeleolu. Tantsu teebki eriliseks selle omapära, et see sisaldab mitmesuguseid elemente, võib ka öelda sünkretismi.” (Tampere, 1975: 47)

Liikumine tantsus on alati seotud muusikaga ning toob visuaalse kujutamisega esile ka muusika sisu. Samuti on suurt osa etendavate tantsude kujunemises kostüümidel ja rekvisiitidel. (Tampere, 1975: 47)

1.1. Eesti rahvatants

Eesti rahvatantsude repertuaar oli paikkonniti ja eri aegadel üsna lahkuminev ning on saanud mõjutusi naaberrahvaste tantsudest ja nende moevooludest. Rahvatants on olnud oma põhivormides alati detailide rahvuslikkusele vaatamata üsna internatsionaalne. Muutumisele on kaasa aidanud ühiskondlike olude muutumine ja sellega kaasakäivad nihked ja murrangud rahva kunstimaitses ja tõekspidamistes. (Tampere, 1975: 49)

Eesti rahvatants on olnud tihedalt seotud rahvakommetega. Arvatavasti oli muistsetel eestlastel palju tavanditantse, mida kasutati rituaalsetel kui ka muudel kombetalitustel, nagu ohvripidudel, tööde alustamisel ja lõpetamisel jms. Tampere arvates on sellistest tantsudest juttu veel pärisorjuseaegsetes allikates. Kõige rohkem tantsiti sigivus- ja tõrjemaagilise iseloomuga tantse. (Tampere, 1975: 49)

“Lähtudes tantsude funktsioonist, võib vahet teha tavandi-, akrobaatiliste, imiteerivate ja puhtlõbustuslike tantsude vahel; arvestades tantsijate sugu ja iga, võib eraldada sega-, meeste-, naiste- ja lastetantse.” (Tampere, 1975: 49)

“Eesti rahvatantsus tunneb ära eestlasele omase piduliku tõsiduse ja väärikuse (“Ingliska”), temperamendi ja hoogsuse (“Kuppari muori”, “Kaera-Jaan”), isegi kelmikuse ja mänglemise (“Tuljak”, “Pulgatants”). Eesti rahvatantsudes esineb sagedamini elav ja lõbus polka kui aeglane valss.” (Kaaratsim, 2025)

Tampere (1975: 48-49) kirjutab, et eesti rahvatantse võib kogutud materjalide põhjal jagada vormist ja osavõtjate arvust lähtudes nelja rühma:

1) **voor- ja sõõrtantsud** - tantsud esitatakse kollektiivselt, osavõtjate arv pole piiratud. Paarid või üksiktantsijad asuvad kas kinnises ringis (sõõris) või üksteise taga reas (kolonnis, vooris, rongis). Selline liikumine võimaldab sageli improvisatsiooni. Seal esineb üldjoones kaks alarühma: päris voor- ja sõõrtants, nagu näiteks ”Muhu kõverik”, “Ratas” või “Targa rehealune”, ja poloneesid, nagu näiteks “Räditants”, “Mustjala paariskolonn” või paariskolonnitantsud, nagu 18. ja 19. sajandi vahetuse “eesti rahvatants”;

2) **kontratantsud ja kadrillid** - tantsudes on tantsijate arv ja tantsufiguurid kindlad. Seal esineb mitu vormilist alarühma: kontratantsud, nagu ingliskad ja kolmepaaritantsud, kadrillid ja teataval määral ka seto tantsud;

3) **paaristantsud** – tantsudes on piiramatu arv osavõtjaid, kes jagunevad täiesti iseseisvalt liikuvateks paarideks. Seal on peamiselt kaks alarühma: paaride liikumine suures ringis on pöörlev, nagu näiteks “Labajalavalss”, “Mustlasepolka”, “Pärliine” ja “Vanatüdruk”, paaride põhiliikumine pole pöörlev, nagu näiteks “Tuljak”, “Pirupolka”, “Kivikasukas” ja “Kiigadi-Kaagadi”. Sellistele tantsudele lähedased on mitmesugused kaksikpaaristantsud, nagu “Neljäpuari”, ja kolmiktantsud, nagu “Raksi-Jaak”;

4) **soolotantsud** – tantsus on tantsijaid üksainus, nagu näiteks “Ristitants”. (Tampere, 1975 48-49)

2. Töö teostamine

2.1. Muusikavalik ja tuurideks jagunemine

Tantsu loomine algab muusika valikust. Leian, et see on kõige raskem osa, sest paljud muusikapalad tekitavad ideid ning sobivad tantsuloomiseks. Oluline on jälgida muusika iseloomu: kiirem muusika võimaldab luua hoogsa liikumisega kombinatsioone, kuid aeglase tempoga meloodia eeldab tantsija maksimaalset sirutust ning väljapeetust.

Mulle meeldib kuulata vanade regilaulude töötlusi, mis tuletavad meelde meie juuri. Niisuguseid laule on loonud nii ansambel Trad.Attack! kui Zetod. “Traditsioone ammutavate noorte artistide seas on kogu maailmas aset leidmas täielik renessanss; nende hulgas ka Trad.attack!i iidsed folklaulud Eestist, esindades tõelist kaasaegset kõla ja lähenemisviisi mitme põlvkonna haaramises oma helilise juurdepääsetavusega.” (Bliss 2019)

Lõpuks valisin endale Trad.Attack! laulu “Reied” 2015. aasta plaadilt “Ah!”, kuna bänd viljeleb pop-rokkmuusikat, kus juhtvokaalina kasutab arhiivisalvestusi (Trad.Attack! 8.05.2025).

Valitud muusikal tuleb määrata taktimõõt, mis oleneb nii muusikapalast kui ka selle tempost. Seejärel jagatakse muusikapala eri osadeks ehk tuurideks. Pala jagatakse muusikalisteks tervikosadeks, kus nn salmiosa on tuuri A-osa ja refrään tuuri B-osa. Tuurid jaotatakse enamasti kas iga 8 või 16 takti kaupa. Kui muusikapala ei ole võimalik täpselt tuuridesse jagada, märgitakse vajadusel eraldi vahemäng, mis võib kesta sama kaua kui tuuri üks osa, aga on eelnevast stiilimuutusega, või vaheosa – takt või taktid. Loomulikult on igal muusikapalal ka eelmäng - sissejuhatus muusikasse, enamasti lihtsustatud versioon põhiosast ning lühem tuuri ühest osast.

Tuure on vaja selleks, et oleks lihtsam tantsu kirjeldada.

Minu valitud muusikapala on 4/4 taktimõõdus, mis tähendab, et 4-osalises meetrumis vastab ühele osale veerandnoot. (Taktimõõt 07.05.2025) Muusika jagasin 98 taktiks, mis omakorda moodustavad kolm tuuri, lisaks eelmäng, vaheosad ja lõpetus.

Eelmäng - 4 takt

I tuur A-osa – 16 takti

Vaheosa 1 takt

I tuur B-osa – 16 takti

II tuur A-osa 1. pool – 8 takti

Vaheosa 2 takti

II tuur A-osa 2. pool – 8 takti

Vaheosa 1 takt

II tuur B-osa – 16 takti

III tuur A-osa – 20 takti

Vaheosa 2 takti

Lõpetus - 4 takti

2.2. Tantsu loomine

Otsustasin luua tantsu neiduderühmale. Kuigi tavapäraselt on neiduderühmas 12 osalejat, on minu tants mõeldud põhirühma 8 tüdrukule.

“Selleks et eesti lavatantsu luua, peab loomulikult põhjalikult tundma eesti tantsu terminoloogiat, kogu oskussõnastikku, põhisammustikku, asendeid, võtteid, rahvapärimslikku tantsuvara jne (Adamson, 2014: 7)”.

Enne tantsu kombinatsioonide loomist uurisin rahvatantsuraamatuid, et leida ideid põhisammudeks, kombinatsioonideks ning võteteks, ja vaatasin teiste loodud tantsude videoid, et näha, missuguseid kombinatsioone tantsuloojad on kasutanud ning kuidas on nad lahendanud lavalise liikumise. Olen ideid ammutanud ja infot kogunud järgmistest raamatutest: I. Adamson (2014) “Süda on tantsule valla”, K. Järvis (2019) “Loodud tantsimiseks”, K. Torop (2022) “Eesti rahvatantsu oskussõnastik”, H. Tampere (1975) “Eesti rahvapillid ja rahvatantsud” ja U. Toomi (1953) “Eesti rahvatantsud”.

Muusika iseloomust lähtuvalt otsustasin kasutada põhisamme, mis võimaldavad pikka ning kiiret liikumist, seepärast valisin kõnnisammu pisut lõõgastatud põlvedega. Ühte kombinatsiooni sobis väga hästi viristamissamm (Torop 2022: 13), mis võimaldab hoogsalt tagurpidi liikuda. Sammude otsimine aitas kaasa kombinatsioonide loomisele.

Kombinatsioonideks sain ideid E. Undi tantsudest, kus kasutatakse sageli eri tasandeid ja tiivikuid, ning M. Uppinilt ja M. Saarelt, kes kasutavad palju käte tööd ja “käiste näitamist”. Tahtsin luua kombinatsioonid, kus saan kasutada eri tasandeid, järske ja pehmed liikumisi, samuti soovisin lisada uudseid ja kaasaegsemaid elemente. Kombinatsioonid löin põhirühma tüdrukute liikumisi-oskusi arvestades, sest treeningtundides olen märganud, et teatud liikumine sobib sellele rühmale ja näeb efektne välja just neil.

Pärast kombinatsioonide valmimist ja läbiproovimist leidsin neile muusikas sobiva koha. Teadsin, et tahan kindlasti kasutada oma tantsus tiivikuid, sest arvan, et see toob eriti neidudetantsudes tantsu energiat ja emotsiooni.

Jooniste väljamõtlemiseks kasutasin appi “ArrangeUs”, mis on välja töötatud koreograafide jaoks. Seal on võimalik liikumiste suunda vajadusel kiiresti muuta, kui muudatused kombinatsioonides seda vajasisid. Samuti on selles keskkonnas võimalik saada ettekujutus, kuidas see pealtvaates hiljem välja näeb.

2.3. Õpetamine

Kõige keerulisem tantsu õpetamise juures oli leida kõigile sobiv aeg. Tantsu õpetamine toimus eelkõige vabade tundide ajal ja ka pärast põhitreeningut.

Esimesel korral õpetasin erinevaid kombinatsioone (Foto 1), mida on tantsus kokku 6. Kombinatsioonide õppimist alustasime ilma muusikata, nii et lugesin kaasa taktiosade kaupa. Nendega tegelesime terve 1. treeningu, et tantsijad saaksid liikumise rahulikult läbi mõelda ja vajadusel öelda, kui neil jääb midagi arusaamatuks. Algversiooni kombinatsioone muutsime üheskoos, et kõigil oleks ühesugune liikumine, mis on mugav ja loogiline. Hiljem harjutasime muusikaga.

Foto 1. Kombinatsioonide õpetamine

Maido Saar rääkis, kui suvel olime tantsujuhtide seminaril, mis on tantsu loomine. Ta ütles, et üks asi on tants välja mõelda, aga hoopis teine asi on see tuua päris tantsu. Maido Saar rääkis, et ta nägi unes, et mehed tõstsid naisi ühe käe peal õhus, aga päriselt ei suuda seda keegi. Tantsu looja võib palju toredaid asju välja mõelda, aga need kõik ei pruugi päriselt üldsegi välja tulla.

Foto 2. Tiiviku õppimine

Neidude enda soovil tegin neile kombinatsioonidest videod, et nad saaksid kodus rahulikult veel läbi mõelda ja harjutada. Need videod koos muusikaga saatsin selle tantsu õppimise jaoks loodud Messengeri gruppi.

Järgmistel treeningutel pöörasin tähelepanu liikumistele ja joonistele (Foto 2). Selgus, et minu ideed ei tahtnud toimida, kui panna mitu inimest samal ajal kombinatsioone tantsima. Väikesi muudatusi oli lõpuks vaja teha igale poole, sest ettekujutus liikumistest ja päriselt toimiv tants on väga erinevad. Pärast tantsu lõpuni õppimist filmisin selle üles, et neiud saaksid ise näha, kuidas tants nende esituses välja näeb, ning vajadusel veel lisaks õppida-harjutada. Edasistes treeningutes muutsime tantsu täpsemaks ja “puhastasime” liikumise. (Foto 3 ja 4)

Foto 3. Tantsu harjutamine

Lisaks esinemisele on oluline valmis tants kirjelduse loomiseks.

Olen tegelenud põhikooli segarühma õpetamisega, kus palju energiat kulub noorte tantsijate motiveerimisele. Minu jaoks oli neidude õpetamine teistsugune kogemus: töö oli rahulikum, intensiivsem ja tulemuslikum. Kuna tüdrukuid oli vähem kui täisrühmas, siis sai ka individuaalsemalt läheneda ja vajadusel rohkem aidata. Oli tunda, et neiud usaldasid mind, nii et meie koostöö sujus hästi.

Foto 4. Lõpupoos

2.4. Kirjelduse loomine

Kirjelduse loomisel võtsin eeskujuks meeste tantsude vihiku “Meeste tantsupidu 4 venda” (2020), “Meeste tantsud meestele. Meeste tantsupidu 2” (2009) ja “Uute tantsude konkurss 2017. Võidutööd” (2020).

Kirjelduse üleskirjutamisel on oma struktuur, kus on kõik vajalik, mida ühe tantsu õpetamiseks on vaja, nagu iseloomustus, põhisammud ja kombinatsioonid, kogu tantsu kirjeldus koos joonistega ning saatemuusika noodid.

Kõigepealt on tantsu iseloomustus, selle kirjutab alati tantsu autor ise, et teised, kes soovivad seda tantsu õppida, saaksid paremini aru tantsu mõttest ja emotsioonist. Tantsu iseloomu kirjeldamise jätsin viimaseks, sest parima idee selleks sain neidude emotsioonist tantsu õppimise ajal. Oli näha, kuidas tantsijate emotsioon areneb: kui alguses tulid lavale väärikad ja väljapeetud neiud, siis tantsu edenedes muutusid nad vabamateks ja lustlikumateks. Tundub, et neiudest sirgusid iseseisvad noored täiskasvanud.

Põhisamme kirjeldades olen kasutanud K. Toropi “Eesti rahvatantsu oskussõnastikku” ja U. Toomi raamatut “Eesti rahvatantsud” (1953). Põhisammude kirjelduse välimust vaatasin varasemalt välja antud kirjeldustest, leidsin endale parimaks näiteks H.-M. Reimani tantsu “Põhjaöörd” (Meeste tantsude vihik 2020: 134-135) kirjelduse. Kirjeldasin kuut erinevat kombinatsiooni, millele mõtlesin ise nimed. Nimed selgitavad-iseloomustavad kombinatsioonide tegevust.

Kõige suurem osa kirjalikust tööst kuulub tantsu kirjeldusele, kus antakse tuuride kaupa edasi tantsu täpne liikumine. Näite, kuidas tants tuurideks jagatakse, leidsin J. Ultsi tantsu “Äpardunud ehalkäik” (Meeste tantsud meestele 2009: 21-26) kirjeldusest, sest seal polnud tuurid jagunenud nii, nagu on kõige tavapärasem. Minu tantsus on 3 tuuri ning 4 vaheosa. Lihtne oli lisada kirjeldusse kohad, kus kasutan eespool kirjeldatud põhikombinatsioone. Mõnes kohas tuli aga kirjeldada liikumist taktide või lausa taktiosade kaupa. Tantsu kirjeldust kohandasin vastavalt sellele, missuguseid muudatusi tegime tantsu õppimise käigus.

Tantsu kirjeldusele lisatakse joonised, mis aitavad tantsu liikumisest paremini aru saada. Joonistel kasutatakse sümboleid, kus kolmnurk tähistab poissi ja poolkaar tüdrukut, sümboli kinnine pool näitab tantsija esipoolt. (Toomi 1953: 10). Joonised antakse alati publiku poolt vaadates, sest sealtpoolt vaatab ka juhendaja õpetamise ajal. Kuna minu tantsus on neiud nummerdatud, siis vaatasin varasemalt tehtud M.-L. Lilleoja tantsu “Laiali ja koos”(Uute tantsude konkurss 2020: 15-20) jooniseid, kuidas numbreid joonisel tähistatakse. Leidsin, et ka selle aasta Virumaa tantsupeol Maie Orava “Orava sabavalsi” ja raamatu “Loodud tantsimiseks” (2019: 18) Katrin Järvisel tantsude kirjeldustes on käsitsi tehtud joonised. Seepärast tegin oma tantsu joonised samuti käsitsi ja pärast digitaliseerisin ning lisasin tööle.

Joonise numbri lisasin kirjeldusse nende taktide juurde, kus toimub liikumine ning joonis muutub.

Kirjelduse (Lisa 1) tegemine võttis kõige rohkem aega, kuna tants muutus õpetamise käigus pidevalt. Kirjeldus peab aga olema väga täpne, et ei jääks teistele tantsupedagoogidele segaseks. Kirjeldust tehes vaatasime koos juhendajaga üle sõnastuse, et see oleks täpne ning üheselt mõistetav.

Viimasena mõtlesin koos rühmaga välja tantsu pealkirja - “Kust neiud sirgunud”. (Foto 5)

Foto 5. Tantsu pealkirja väljamõtlemine

KOKKUVÕTE

Otsustasin teha praktiliseks tööks uusloomingulise rahvatantsu. Õppisin tööprotsessi käigus vajalikke oskuseid, et teha autoritants ja tantsule kirjeldus. Samuti sain kogemuse, kuidas tantsu muuta, et sobiks muusikasse ning oleks mugav tantsijatele.

Lõpptulemuseni jõudmiseks seadsin endale väiksemad eesmärgid: materjalide läbitöötamine, muusika valimine, põhisammude ja kombinatsioonide väljamõtlemine, tantsu loomine ja selle õpetamine ning lõpuks kirjelduse loomine. Lõpptulemuseks valmis neidudetants “Kust neiud sirgunud”. Tantsu loomisprotsessi käigus õppisin, mida tähendab tantsu loomine ja selle õpetamine teistele. Sain ka aru, et esialgsest ideest ei jää enamasti palju alles ja tantsu loomise ning õpetamisega muutub see üsna palju. Tantsu lõpptulemusega olen väga rahul.

Tantsu esimene esitlus (Lisa 2) toimus 15.05 kolme kooli sõprusfestivali kontsert-aktusel. (Foto 6)

Foto 6. Rühm enne tantsu esimest esitlust

Oma praktilise töö kirjalikus osas andsin ülevaate rahvatantsust ja eesti rahvatantsu liigitamisest.

Ma tänan eelkõige Kadrina Keskkooli Meie Vahel c-rühma neidusid, kes aitasid mul läbi viia minu praktilise töö ja olid valmis tantsus muutustega ruttu kaasa tulema. Ilma nendeta oleks tants vaid paberil.

Täna juhendajat Ebe Abnerit ning retsesent Mai Fäelmanni.

Samuti kuuluvad minu tänusõnad Holger Sollile, kes tantsu “Kust neiud sirgunud” jäädvustas.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

1. Adamason, I. (2014). Süda on tantsule valla. Tallinn: Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts
2. Bliss, K. (2019, February 13). Here's What's Happening at the 2019 Folk Alliance International Conference. Billboard. [www] <https://www.billboard.com/music/music-news/folk-alliance-international-conference-8498279/> (loetud 07.05.2025)
3. Järvis, K. (2019). Loodud tantsimiseks. Tallinn: Tantsuansambel Sõprus
4. Liimets, K. (2014). Conventer. [Koreograafi kutse lõputöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia] [www] [Untitled document.docx](#) (loetud 16.04.2025)
5. Meeste tantsud meestele. (2009). MTÜ Tarvanpää Selts
6. Meeste tantsude vihik. (2020). Eesti Rahvatantsukeskus
7. Rahvatants – Kaaratsim. (2025). [www] <http://kaaratsim.org.ee/rahvatants/> (loetud 16.04.2025)
8. Tampere H. (1975). Eesti rahvapillid ja rahvatantsud. Tallinn: Eesti Raamat
9. Tantsutaadi treeningsüsteem. (2023). Tallinn: Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts
10. Toomi, U. (1953). Eesti rahvatantsud. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjasutst
11. Torop, K. (2022). Eesti rahvatantsu oskussõnastik. Tallinn: Eesti Rahvakultuuri Keskus
12. Uute tantsude konkurss 2017. Võidutööd. (2020). Tallinn: Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts
13. Wikimedia projektide kaastöölised. (2005, April). Taktimõõt. Wikipedia.org; Wikimedia Foundation, Inc. [www] <https://et.wikipedia.org/wiki/Taktim%C3%B5%C3%B5t> (loetud 07.05.2025)

Fotod Klara Kiuru erakogu

LISAD

Lisa 1: tantsu “Kust neiud sirgunud” kirjeldus

Tants jutustab neiuks olemisest. Tantsu alguses on neiud rohkem tütarlapseliku mõtteviisiga, nad on sõnakuulelikud ja teevad, mida kästakse. Kui nad lõpuks kokku saavad, näitavad nad välja oma emotsiooni ja arvamist. Siis tuletatakse neile uuesti meelde, et nad peavad sõna kuulama, aga nad mõistavad, et see pole neile enam omane viis. Nad tulevad kokku ja arutavad, mida teha. Lõpuks tajuvad, et nad on ikkagi oma mõtteviisiga eri inimesed. Nad on kasvanud noorteks täiskasvanuteks, kes otsustavad ise, mida nad teha tahavad. Ometi on nad üksteisega väga lähedased ja saavad praegu veel kõige paremini hakkama, kui toetavad üksteist.

PÕHISAMMUD JA KOMBINATSIOONID

Kõnnisamm

Taktis tehakse neli kõnnisammu.

Tõttav kõnnisamm

Taktis tehakse neli kõnnisammu, põlveliigesed on pisut lõõgastatud. Käed liiguvad vabalt kaasa.

Viristamine

Lühikeste ja kiirete sammudega taganemine.

Päksamm

Taktis tehakse neli sammu. Sammu astumisel pannakse jalg maha päkale, kand maad ei puuduta.

Hobusesamm

Takti I osal astutakse väike samm parema jalaga ette ja laskutakse kohe täistallale koos kerge põlveliigese kõverdamisega. Samaaegselt tõstetakse vabajala põid töötava jala pahkluu juurde. II osal astutakse päksamm parema jala kõrval ja põlveliiges sirutatakse. III-IV osal korratakse I-II osa tegevust.

Kiire kombinatsioon

Sooritatakse nelja takti vältel. Tantsijad alustavad ummisseisus esipoolega lava tagakülje poole.

Takt 1. I osal viiakse parem käsi eest kaarega kõrval-üles, II osal tehakse sama vasaku käega, III-IV tehakse pühkimisliigutus: III tehakse veidi kõverdatud põlvedel käe seljaosaga pühkimisliigutus reitel eest kõrvale, IV osal pühkimisliigutus peopesaga kõrvalt ette tagasi.

Takt 2. I osal sirutatakse käed kiiresti üles ja hoitakse, vaade suunatakse üles, III osal laskutakse uppseisu, käed “kukuvad” kaarega kõrvalt alla, IV osal püsitakse asendis.

Takt 3. Parema jalaga alustades astutakse takti igal osal veerand pööret päripäeva, kokku tehakse pool pööret.

Takt 4. Takti vältel tõustakse aeglaselt püsti, pea sirutub viimasena. Lõpetatakse ummisseisus, käed all.

Aeglane kombinatsioon

Sooritatakse nelja takti vältel. Tantsijad alustavad ummisseisus esipoolega lava esikülje poole.

Takt 1. I-II osal tantsija on põlvest veidi kõverdatud, käed viiakse taha, vaade alla, peopesad on ülespoole, III-IV osal tuuakse käed eest kaarega üles, vaade üles.

Takt 2. I-II osal tuuakse käed kaarega kõrvalt läbi kõrvale, peopesad üles, III-IV osal tuuakse käed rinnale, peopesad alla, vaade ette.

Takt 3. I osal tuuakse käed alla, parema jalaga astutakse samm ette, II osal tehakse päkal väike õõtsumine, vasak põlv tuuakse ette, põiasirutus, III osal astutakse vasaku jalaga samm taha ja parema jala sääär viikase taha, põiasirutus.

Takt 4. Takti vältel liigutakse vajalikku suunda nelja tõttava kõnnisammuga, alustades paremast jalast, kui liigutakse edaspidi, siis toimub takti viimasel osal pööre päripäeva, kui taha, siis toimub päripäeva pööre 3. takti IV osal.

Peegel

Sooritatakse nelja takti vältel. Tantsijad paarikaupa ringjoonel rinnati.

Takt 1. Käed sirutatakse kõrvale, I osal puudutatakse parema käega vasaku käe rannet, II osal parema käega vasakut õlga, III osal sirutatakse parem käsi ja vasaku käega puudutatakse paremat õlga, IV osal vasaku käega paremat rannet, samal ajal hoitakse käsi sirutatult.

Takt 2. I-II osal ollakse põlvedest veidi kõverdatult ummisseisus, käed seelikus, ning tehakse seelikuga 8, alustades ringi vasakult paremale, III-IV osal sirutatakse põlved, küünarliigesest kõverdatud käed viiakse veidi kerest eemal ja tõstetakse ette-kõrvale nii, et peopesad on näo kõrgusel, lehvitatakse labakäega tuult (töötab randmeliiges).

Takt 3. Alustades parema jalaga tehakse neli kõnnisammu, mille jooksul vahetatakse päripäeva liikudes paarilisega kohad, vasak käsi all ja parem teeb suure kaare eest läbi taha-alla.

Takt 4. Ühendatakse paarilisega sisekäsi all, I-II osal viristatakse vastupäeva pool ringi, III-IV osal võte vallandatakse ning tehakse kahe sammuga pool pööret vastupäeva. Kombinatsiooni lõpus ollakse ringjoonel rinnati uue paarilisega.

Päike

Sooritatakse nelja takti vältel. Tantsijad alustavad ummisseisus sõõris, käed all. Tantsijad nummerdatakse mõtteliselt kaheks.

Takt 1. I-II osal tuuakse käed eest kaarega poolpüstvõttesse, III-IV osal viiakse käed ülevalt tuues eest kaarega alla.

Takt 2. Takti vältel viiakse käed tagant-ette kaarega ja tehakse täisring, vaade ühe ja teise paarilise poole, esimesed alustavad viies vasaku ja teised parema käe tagant.

Takt 3. Igal takti osal tehakse kaks käteviibutust eest taha.

Takt 4. Vallandatakse võte, I-II osal astuvad paarituurvulised tantsijad parema jalaga eest ristsamm ja teevad pool pööret vastupäeva, III-IV kordub I-II taktiosa tegevus, kuid nüüd sooritavad ristsammuga pöörde paarisarvulised tantsijad.

Aeglased käed

Sooritatakse nelja takti vältel kaks korda.

Takt 1. I-II osal viiakse käed taha, jalad põlvest kõverdatult, vaade alla ja peopesad ülespoole, III-IV osal tuuakse käed eest kaarega üles, sirutus põlvedest ning suunatakse vaade üles.

Takt 2. Käed tuuakse kaarega kõrvalt alla.

Kiired käed

Sooritatakse nelja takti vältel kaks korda. Alustatakse ummisseisus, tegevust sooritatakse ka kaks korda aeglasemalt.

Takt 1. I osal viiakse parem käsi eest kaarega kõrval-üles, II osal tehakse sama vasaku käega, keha sirutus, III tehakse veidi kõverdatud põlvedel käe seljaosaga pühkimisliigutus reitel eest kõrvale, IV osal pühkimisliigutus peopesaga kõrvalt ette tagasi.

Takt 2. I osal viiakse sirutatud käed üles, vaade üles, III osal "kukutakse" uppseisu, käed tuuakse kaarega kõrvalt alla, IV osal sirutus, käed all.

Taktimõõt 4/4

Osavõtjad. Kaheksa neidu.

Lähteasend. Tantsijad, kes on mõtteliselt nummerdatud, seisavad lava külgedel ringides, kummalgi pool neli neidu (joonis 1).

EELMÄNG (taktid 1-4)

Taktid 1-2. Tantsijad ootavad lava äärtes.

Taktid 3-4. Tantsija 1 tuleb vabal sammul oma kohale (joonis 2) ja jääb ummisseisu näoga lava esikülje poole, käed all.

I tuur A-osa (taktid 5-20)

Taktid 5-8. Tantsija nr 1 teeb **aeglast kombinatsiooni**. Taktil 7 alustavad tantsijad 2 ja 4 liikumist oma kohtadele (joonis 3), taktil 8 liigub tantsija 1 lava tagasuunas uude kohta (joonis 3).

Taktid 9-12. Tantsija nr 1 teeb **kiiret kombinatsiooni** ning tantsijad 2 ja 4 teevad **aeglast kombinatsiooni**. Taktil 11 hakkavad tantsijad 3 ja 5 liikuma oma kohtadele (joonis 4). Taktil 12 liiguvad tantsijad 2 ja 4 lava esisuunas uude kohta (joonis 4).

Taktid 13-16. Tantsijad 1, 3 ja 5 teevad **aeglast kombinatsiooni** ning tantsijad 2 ja 4 teevad **kiiret kombinatsiooni**. Taktil 15 tulevad lavale oma kohtadele tantsijad 6, 7 ja 8 (joonis 5). Taktil 16 liiguvad tantsijad 1, 3 ja 5 lava esisuunas uude kohta (joonis 5).

Taktid 17-20. Tantsijad 1, 3, 5 ja 7 teevad **kiiret kombinatsiooni** ning tantsijad 2, 4, 6 ja 8 **aeglast kombinatsiooni**. Taktil 20 liiguvad tantsijad 2, 4, 6 ja 8 lava ristjoone suunas uude kohta ja lõpetavad näoga lava esipoole suunas (joonis 6).

Vaheosa (takt 21)

Takt 21. Tantsijad 1, 3, 5 ja 7 liiguvad nelja **tõttava kõnnisammuga** ristjoone suunas uude kohta (joonis 7), tantsijad 3 ja 5 teevad väikese kaare tantsija 6 ja 8 eest ja lõpetavad näoga lava esipoole suunas ning võetakse puusavõtte, äärmised tantsijad jätavad käed alla.

I tuur B-osa (taktid 22-37)

Taktid 22-25. Tantsijad liiguvad **hobusesammuga** vastupäeva tiivikus täisringi, 25 takti IV osal teevad tantsijad 1, 4, 5 ja 8 poolpöörde päripäeva ja võtavad uuesti puusavõtte, ülejäänud on paigal.

Taktid 26-29. Tantsijad jätkavad **hobusesammuga** vastupäeva liikumist ja tehakse täisring.

Takt 30. Keskmised tantsijad vallandavad võtte, äärmised tantsijad jätavad käed alla, ning moodustub kaks tiivikut, mõlemad liiguvad **hobusesammuga** veel pool ringi vastupäeva.

Taktid 31-33. Taktil 31 võttava keskmised tantsijad puusavõtte ja teevad **hobusesammuga** kolme takti vältel poolteist ringi päripäeva, taktil 31 vallandavad tantsijad 3 ja 2 ning 4 ja 5 võtte ning moodustuvad paarid, paarid võtavad puusavõtte, kus äärmised tantsijad teevad poolpööret päripäeva ning vabad käed hoitakse all, paarid pöörlevad vastupäeva ja kolme taktiga liiguvad suurel ringil veerand ringi vastupäeva kuni jõuavad uude kohta (joonis 8).

Taktid 34-37. Taktil 34 vallandavad tantsijad 6 ja 8 võtte ning moodustuvad uued paarid, kes võtavad puusavõtte, äärmised tantsijad teevad poolpööret päripäeva ja vabad käed hoitakse all, ning **hobusesammuga** vastupäeva pööreldes paarid liiguvad lava esi- või tagakülje suunas (joonis 9), eelmised paarid jätkavad liikumist suurel ringil, tehes veerand ringi, kuni jõuavad uude kohta (joonis 9).

II tuur A-osa 1. pool (taktid 38-45)

Taktid 38-41. Tantsijad vallandavad võtte, paarilisega, kellega tantsijad pöörlesid, tehakse kombinatsioon **peegel**, liikumine lõpetatakse kõrvaloleva tantsijaga ringjoonel rinnati.

Taktid 42-45. Uue paarilisega tehakse kombinatsioon **peegel** ja lõpetatakse rinnati oma paarilisega, kellega pöörlesid, ringil ummisseisus käed all.

Vaheosa (taktid 46-47)

Taktid 46-47. Tantsijad liiguvad **kõnnisammuga** kahele sirgele (joonis 10), tantsijad 1, 3, 5 ja 7 lõpetavad seljaga lava ristijoone poole ning tantsijad 2, 4, 6 ja 8 lõpetavad näoga ristijoone suunas.

II tuur A-osa 2. pool (taktid 48-55)

Taktid 48-51. Tantsijad 1, 3, 5 ja 7 teevad **kiiret kombinatsiooni** ja tantsijad 2, 4, 6 ja 8 teevad **aeglast kombinatsiooni**, taktil 51 vahetavad paremalt poolt kohad **tõttava kõnnisammuga** tantsijad 6 ja 4 ning 2 ja 8 ja lõpetavad näoga oma liikumise suunas.

Taktid 52-55. Tantsijad 2, 4, 6 ja 8 teevad **kiire kombinatsiooni** ja tantsijad 1, 3, 5 ja 8 teevad **aeglast kombinatsiooni**, taktil 55 vahetavad paremalt poolt kohad **tõttava kõnnisammuga** tantsijad 1 ja 3 ning 5 ja 7 ja lõpetavad näoga oma liikumise suunas (joonis 11).

Vaheosa (takt 56)

Takt 56. Tantsijad liiguvad **kõnnisammuga** sõõrile (joonis 12) ja lõpetades ummisseisus ning ühendavad all käed.

II tuur B-osa (taktid 57-72)

Taktid 57-64. Tantsijad teevad kaks korda kombinatsiooni **päike**, taktil 64 teevad kaks poolpööret tantsijad 1, 3, 5 ja 7.

Taktid 65-66. Tantsijad võtavad parema puusavõtte, vaba käsi seelikus, ja pöörlevad kõnnisammuga päripäeva, liikudes ringist natukene välja poole kodarjoonele (joonis 13).

Takt 67. Vallandatakse võte ja tantsijad liiguvad **kõnnisammuga** tähte (joonis 14), sisemised tantsijad lähevad sisse poole ringis ja on sisemised tantsijad tähekeses, võtavad vasakrandmevõtte, äärmised tantsijad teevad poolpöörde päripäeva kohapeal ja ühendavad paarilisega käed, millest moodustub suur täht, äärmistel tantsijatel on käsi seelikus, mis tõmmatakse laiaks.

Taktid 68-72. Tantsijad liiguvad tähes **päksammuga** täisringi vastupäeva.

III tuur A-osa (taktid 73-92)

Taktid 73-76. Tantsijad vallandavad võtte ja jätkavad liikumist **kõnnisammuga** suurele ringjoonele, äärmised tantsijad tähes on sisemisest paarilisest eespool (joonis 17). Tantsijad 3 ja 5 jäävad paigale, tantsija 3 jääb esipoolega lava esikülge ja tantsija 5 jääb esipoolega lava

tagakülje poole, ning sooritavad kombinatsiooni **aeglased käed**, ülejäänud tantsijad jätkavad **kõnnisammuga** ringjoonel liikumist ümber tantsijate 3 ja 5, jõuavad liikuda täisringi.

Taktid 77-80. Tantsijad 3 ja 5 jätkavad taktide 73-76 tegevust, tantsijad 2 ja 4 jäävad paigale, lähevad ringist natukene väljapoole diagonaalile. Tantsija 4 jääb esipoolega lava esikülje ja tantsija 2 jääb esipoolega lava tagakülje suunas ning teevad kombinatsiooni **peegel** kaht esimest takti, ülejäänud jätkavad **kõnnisammuga** ringjoonel liikumist tantsijate 3 ja 5 ümber, jättes tantsijad 2 ja 4 ringist välja, jõuavad liikuda täisringi.

Taktid 81-84. Tantsijad 3, 5, 2 ja 4 jätkavad taktide 77-80 tegevust, tantsijad 7 ja 8 jäävad kohale seisma ning teevad kombinatsiooni **päike** esimese kahe takti tegevust, ülejäänud tantsijad jätkavad **kõnnisammuga** liikumist lava keskme ümber, nii et ülejäänud tantsijad on nende ringist väljas pool, tehes alguses sisemiste tantsijate ümber ringi.

Taktid 85-88. Tantsijad 3, 5, 2, 4, 7 ja 8 jätkavad taktide 81-84 tegevust, tantsijad 1 ja 6 jäävad paigale, tantsijad on keskel diagonaali peal rinnati ning teevad kombinatsiooni **kiired käed**.

Taktid 89-92. Kõik tantsijad jätkavad taktide 85-88 tegevust (joonis 15).

Vaheosa (taktid 93-94)

Taktid 93-94. Tantsija 3 teeb 93 takti I osal poolpöörde päripäeva, tantsijad 3 ja 5 teevad takti 73 tegevust kaks korda aeglasemalt, ülejäänud tantsijad liiguvad **kõnnisammudega** ühte ritta tantsijate 3 ja 5 vahele (joonis 16), vajadusel teevad poolpöörde päripäeva, lõpetades esipoolega lava tagakülje suunas, viirule jõudnud tantsija sooritavad kaks korda aeglasemalt kombinatsiooni **aeglased käed** esimese takti tegevust.

Lõpetus (taktid 95-98)

Takt 95. Võetakse ratasvõte, alustades I osal vasaku käe tagant kaarega viies, tantsija 3 paneb käe kaarega puusale ja võtab kõrvaloleva tantsijaga käest kinni, ja III osal viies parem käsi tagant kaarega, tantsija 5 paneb kaarega käe enda õlale ja võtab kõrvaloleva tantsijaga käest kinni.

Taktid 96-98. Takti 96 I osal viivad tantsijad oma vaate keskpunkti, püsitakse selles asendis kuni muusika lõpuni.

Foto 7. Joonised

Lisa 2: tantsu “Kust neiud sirgunud” video

<https://photos.app.goo.gl/MeP83w1NPGnjJ3qb7>